COJILE FIINȚEI ŞI FEȚELE TIMPULUI ÎN *EXUVII* DE SIMONA POPESCU

The Layers of the Being and the Faces of Time in Simona Popescu's Novel ***Exuvii***

Liliana TRUȚĂ[1]

Abstract

The present study analyses Simona Popescu's novel Exuvii from the perspective of temporality and ego formation, linking these concepts with other Romanian postmodernist novels. Other analyzed aspects are: the body as a home of Edenic knowledge and literature as a form of civilizing corporality.

Keywords: memory, simultaneity, visceral paradise, cultural paradise, alimentary metaphors

1. Despre cronofagia romanului postmodern

Prin mitul autobiografismului, o serie de romane postmoderne pun, implicit sau explicit, problema memoriei, de care se leagă neapărat şi percepţia temporalităţii. Memoria asigură atât axul reprezentării identitare, cât şi recuperările ficţionalizate ale elementelor ireversibile. În lumea postmodernităţii, mitul memoriei se repune în discuţie de o serie de romane care alterează funcţiile statornicite ale acesteia, în condiţiile în care spaţiul şi timpul devin nişte mărimi fractalice, relativizate.

Refuzul cronologiei duce la statuarea unei noi ontologii în care ireversibilul e convertit la o repetabilitate nesfârşită, succesiunea e înlocuită cu simultaneitatea, iar memoria, cu întreaga ei încărcătură cronologică şi subiectivă depăşeşte proustianismul, devenind nu doar un sediu al faptelor trăite, ci şi o matrice producătoare de lumi şi de euri posibile.

La autori precum: Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun, Ion Manolescu şi, în cazul de faţă, Simona Popescu, fiinţa este nu o dată percepută ca potenţialitate maximă, dar realizată şi manifestată doar fragmentar, conţinând însă de la început toate dimensiunile temporale la care nu are întotdeauna acces. Autorul completează de multe ori aceste dimensiuni latente ale fiinţei, alcătuind un profil simultaneizat al personajului său (Gheorghe Crăciun în *Pupa Russa*), sau Mircea Cărtărescu în *Orbitor*, unde aripile fluturelui reprezintă, printre celelalte conotaţii simbolice, şi cele două dimensiuni temporale la care fiinţa nu are acces simultan, dar le conţine ca potenţialitate:

Întregul fiinţei rămâne o nostalgie continuă pentru scriitorul postmodern, dublată de luciditatea imposibilităţii de a realiza vreodată această unitate. Rămâne doar înţelegerea acceptată ca adevăr a fiinţelor multiple (gemelare în cazul lui Cărtărescu), a căror coprezenţă devine o promisiune profetică, deloc utopizată, a sumei, iar nu a unităţii.

[1] Universitatea Creştină „Partium" din Oradea

BDD-A2915 © 2012 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:48 UTC)

Romanul *Exuvii* al Simonei Popescu pune în discuţie şi el problema timpului şi a memoriei în aceeaşi manieră a aglutinării dimensiunilor temporale ce alcătuiesc profilul fiinţei. Ca în *Orbitorul* lui Cărtărescu, corpul este şi aici sediul memoriei şi al identităţii. Dar o identitate mereu doar căutată, dislocată, fluctuantă şi imprecisă, compusă arcimboldian dintr-o aglomerare de euri care sunt coprezente.

Nu succesiunea temporală, fie ea şi capricioasă la modul memoriei involuntare, ci simultaneitatea vârstelor, a eurilor şi, mai ales, a virtualităţilor , este cea care stucturează, sau, mai degrabă, de-structurează romanul, celebrând de fapt prezentul fiinţei care aglutinează toate dimensiunile temporale.

Ce poate fi mai prezent decât corpul? Corpul devine sediul unei memorii totale, căci el este interfaţa dimensiunilor temporale şi locul de întâlnire a tuturor eurilor existente sau posibile. Modelul păpuşilor ruseşti, pe care-l vom întâlni mai târziu la Gheorghe Crăciun, apare şi la Simona Popescu (romanul apare într-o primă ediţie în 1997) şi este emblematic pentru eul simultaneizat ce-şi conţine toate potenţialităţile:
„...mă simt un fel de matrioşkă, un fel de mamă uriaşă, o mamă-copil, care ţine în creierul ei masculin, ca matrioşka în burtă, o grămadă de humuncului, de păpuşi, de creaturi care nu mai există, care nu există încă, din ce în ce mai bătrâne şi într-un fel din ce în ce mai copilăroase..."[2]

Dualitatea esenţă-aparenţă îşi schimbă în această ecuaţie direcţia, deoarece aparenţa reprezenta multiplicitatea, pe când esenţa era unicitatea egală cu sine, nedivizatul. Esenţa eului este însă multiplicitatea, generarea nesfârşită a avatarurilor, pe când aparenţa este una. Corpul însuşi reprezintă refuzul unicităţii, pentru că nu e identic cu sine şi se alcătuieşte dintr-o multitudine de corpuri, căci celulele se schimbă total o dată la şapte ani, generând o nouă realitate corporală. Doar creierul e cel care face legătura dintre toate aceste fiinţe care au fost, el e sediul memoriei totale: „un creier fără nostalgii, căci nu-i nimic pierdut (o ştie el prea bine)."

Timpul nu mai e unul pierdut şi regăsit, el pur şi simplu *este*. Memoria nu mai e succesiune, nici dezordine capricioasă, ea pur şi simplu e o matrice a lumilor paralele şi a fiinţelor paralele pe care le acceptă şi le gestionează. La fel se întâmplă, desigur, dintr-o altă perspectivă, şi în romanul lui Ion Manolescu, *Derapaj***,** unde problema memoriei se pune cu aceeaşi acuitate, ea definindu-se ca o mărime fractalică, iar nu ca centralitate. Un concept, cu alte cuvinte, deconstruit. Timpul este, aşadar, încorporat într-o materialitate concretă, în realitatea corpului. Corpul devine astfel, nu doar la Simona Popescu, ci şi la Gheorghe Crăciun şi Mircea Cărtărescu, o anatomie expresivă, identificabil cu subiectul, sediul unei cunoaşteri senzoriale care presupune haotizarea simţurilor, în opoziţie cu ordinea senină şi mereu identică cu sine a intelectului.

2. Două continente paradisiace

Lumea copilăriei reprezintă în primul rând un model de cunoaştere, şi nu o inocenţă pierdută, copilul fiind fiinţa arhetipală, tiparul absolut care conţine posibilitatea

[2] Simona Popescu, *Exuvii*, Editura Polirom, Iaşi, 2007, pag. 17

BDD-A2915 © 2012 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:48 UTC)

tuturor celorlalte fiinţe manifestate prin vârstă, într-o geneză inversată ce capătă expresie prin imaginea coralului: „ Maternitate reciprocă din care nu-i nimic de înţeles. Ai grijă ca o mamă de copilul care ai fost. Tu eşti mugurul tânăr, iar el, copilul – trunchiul bătrân al coralului, statornic, solid. Ai instincte materne faţă de o ficţiune..."[3]

Două continente paradisiace marchează aventura cunoaşterii în care se descoperă eul acesta matricial: starea pre-alfabetică, cu nebunia ei lirică şi dezmăţul senzorial, şi descoperirea paradisului livresc, intrarea în galaxia Gutenberg, lumea cărţilor. Ambele dominate de boala febrilă a imaginaţiei, cu întreaga ei monstruozitate extatică, asigurând prelungirea continuă a realului în toate virtualităţile ei provocatoare .

„Dereglarea tuturor simţurilor" duce la un baroc dezlănţuit al descrierilor, asemănător celor cărtăresciene, dar acestea sunt atinse şi de seducătoare senzualizări estetizante pe care le întâlnim în proza lui Gheorghe Crăciun. Descrierea acestei lumi pre-alfabetice, cu întreaga sa polifonie senzorială, magia primitivă a simţurilor cu chemarea ei hipnotică, starea psihedelică a expansiunii fiinţei într-o lume infinit nouă şi rafinat-seducătoare, se fac prin adecvările necesare ale unui limbaj psiho-senzorial, în continuă expansiune lirică.

Universul pre-cultural presupune semnificarea fără expresie şi fără exterioritate. Adultul e cel ce încearcă doar să traducă limbajul primitiv al percepţiilor viscerale, al sinesteziilor violente, al avalanşelor de obiecte şi senzaţii, al feeriilor de forme, culori şi sunete. E însuşi haosul hrănitor, „muzica fără cuvinte a lumii"[4].

Autoarea e mereu preocupată să repună în discuţie o serie de poncife, de „adevăruri" fixate de tradiţia literară sau de gândirea comună, atât în ce priveşte spaţiul memoriei, cât şi lumea copilăriei: copilăria nu e un paradis, spune ea, şi, mai ales, nu „pierdut". Ea există, nu e o vârstă depăşită, şi nici în afara noastră, nu e nevoie de nicio madlenă pentru ca ea să existe sau să se manifeste. E fiinţa noastră paralelă, înghiţită de toate celelalte care i-au urmat.

Odată cu descoperirea lumii cărţilor, se intră într-un alt paradis, cel cultural, asimilat încă nu de intelect, de gândirea culturală, ci de o imaginaţie barocă, ce se despleteşte într-o simfonie de alte lumi posibile. Un alt sistem de semne, de data aceasta nu muzicale, ci hieroglifice: descoperirea lumii e urmată de descoperirea unui nou continent, o iniţiere la fel de misterioasă ca prima, ambele fiind nişte realităţi vii care respiră şi au suflet. O altă conexiune livrescă seducătoare e inserată aici de autoare , referitoare la o scenă devenită celebră, cea a sărutării pământului din romanul rebrenian, „o kitschoşenie" despre care profesorii fac o „filosofie de doi bani", scenă pusă în legătură cu sărutarea unei cărţi, gest ritualizat ce aparţine acestei perioade a descoperirii lecturii. Un gest considerat, ulterior, „cu mult mai ridicol".

Metafora alimentară stăpâneşte acest continent al literelor, în care eul se descoperă ca un mic canibal livresc, stăpânit de o foame ameţitoare, „animalică", un animal pre-

[3] Idem, pag. 9
[4] Idem, pag. 53

BDD-A2915 © 2012 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:48 UTC)

cultural stăpânit de nevoia de a „ rumega" cărțile: „ Omul e ceea ce mănâncă, citeam. Mâncasem cărți, asta făcusem, eram canibal de cărți, eram otrăvită, putrefiată."[5]

Un corp străin începe să locuiască astfel ființa exuvială, să intoxice pentru totdeauna unitatea ființei, s-o paraziteze iremediabil. Carnea de hârtie a cărților se asociază foamei de lume şi copilul încearcă să restabilească legătura dintre lumea foşnitoare a realității şi lumea artificială care o înlocuieşte. Deocamdată cele două lumi sunt în divorț, fără ca gândirea să poată autentifica pe vreuna dintre ele.

Trecerea de la o lume la alta marchează renunțarea la păgânismul stăpânit de magia barbară a simțurilor şi intrarea în lumea civilizată a religiei creierului.Transcendența sălbatică a corpului va fi înlocuită, încet, iremediabil, de transcendența creierului, un animal civilizat, dar la fel de înfometat ca şi primul.

Metafora alimentară care guvernează aceste exuvieri, prezentă ca supratemă şi în romanul lui Gheorghe Crăciun *(Pupa russa),* se rotunjeşte magistral într-un capitol al cărții care adună în sine parfumul fanteziilor lacome ce stăpânesc lumea acestei cărți. Este vorba de *Cartea de bucate*, ce unifică prin forța unei imaginații dezlănțuite vizionar, cele două lumi: cuvintele domesticind o lume a simțurilor, în care omul apare în toată nebunia lui animalică, ca devorator profesionist al realității, o ființă veşnic înfometată de lumea pe care o locuieşte. O fantezie barocă clocotitoare se dezlănțuie aici, iar spațiul bucătăriei se transformă pe neaşteptate într-un infern dantesc, cu bolgii fumegânde, cu ritualuri crunte şi păgâne de tortură, celebrând atrocitatea unei lumi ce se situează dincolo de bine şi de rău, cu revelația uluitoare că lumea există pentru a fi îngurgitată de stomacul etern-digerator al omului. O feerie descriptivă aluvionară, de-realizantă însoțeşte aceste barbare desfăşurări de delicii culinare. Cartea de bucate unifică la modul magistral lumea simțurilor cu litera cărții, căci descrierile ei există pentru a excita simțurile, pentru a unifica în fond miresmele cunoscute cu cele imaginate, într-o nesfârşită şi înspăimântătoare „aventură a burdihanului".

O cosmogonie ce traversează toate regnurile, atingând toate etapele Creației, desăvârşind şi rotunjind mitologic o întreagă lume, în care tronează o zeitate lacomă, mereu pregătită s-o digere, s-o înghită cu atrocitate, s-o distrugă pentru a o putea asimila. Episodul se constituie pur descriptiv, semănând prin configurarea vizionară cu scena trezirii matinale din *Sinuosul melc al dimineții* al lui Gheorghe Crăciun în care realitatea se reface cosmogonic în jurul subiectului, dar şi cu descrierea cărtăresciană a muzeului Antipa din *Gemenii,* în care cuplul traversează în ordine cosmogonică toate regnurile, iar după asumarea sexualității (care marchează nu unitate, ci ruptură), va fi izgonit din acest paradis. Cosmogoniile îngropate în profan sunt o tentație creatoare în cadrul prozei autorilor postmoderni orientați ficțional.

O nostalgie difuză planează însă deasupra acestei lumi a corporalității triumfătoare, a digestiei universale, pe care Cărtărescu o identifică cu „rococo-ul obscen al lumii noastre şi al cărnii noastre" din care se ridică „goticul" spiritului. Imaginea care încheie orgia alimentară imaginată de Simona Popescu se încheie semnificativ cu imaginea

[5] Idem, pag. 72

BDD-A2915 © 2012 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:48 UTC)

fluturelui, simbol, ca la Cărtărescu, al metamorfozei posibile, al alchimiei ce poate transcende spaţiul dualităţilor chinuitoare ale foamei, sexualităţii şi temporalităţii:

„ ...O imagine se ridică, precum o camee deasupra cazanului potoalelor potolitoare, haosului, vârtejurilor parfumate, carnajului, şi-n mijlocul camerei levitează imaginea frumosului şi catifelatului fluture *ochi- de- păun*, un fluture care trăieşte puţin, doar pentru beţia scurtă din jurul unui bec luminos, şi care pare să nu se hrănească niciodată, de nici un fel, având doar rudimente de piese bucale, simulacre – fluturele pur, aşezându-se cuminte şi mare ca o pasăre pe cartea asta de aventuri ale BURDIHANULUI."[6]

3. Eul exuvial

Ieşirea din spaţiul copilăriei şi intrarea în lumea contradictorie a adolescenţei depăşesc schizofrenia esenţială schiţată în copilărie (lume reală – lumea cărţilor) şi duc la descoperirea, de data aceasta, a lumii eului. Descoperirea sinelui se leagă neapărat şi de căutarea lui Celălalt, fără starea relaţională a completării şi a diferenţei, eul fiind o realitate difuză, fluidizată. Perechea e dublul care ţi se opune sau care te prelungeşte, spaţiul-oglindă care nu e decât tot o manifestare a narcisismului esenţial al fiinţei. Singurătatea se defineşte acum nu ca o stare paradisiacă a fiinţei, sub forma unei plenitudini esenţiale ca în copilărie, ea devine golul care nu semnifică, o prelungire a neantului. Perechea se opune vidului, nesemnificativului, înseamnă ieşire din sine şi intrare în spaţiul semnificării. E regăsire, dar şi ruptură, însă ruptura nu mai e văzută ca rană a fiinţei, intrarea în spaţiul dualităţii şi al diferenţei nu mai sunt văzute ca alienări tragice, ca-n spaţiul modernismului, ci ca mişcări fertile, statuări salutare ale fiinţei. Adolescenţa se defineşte, ca la Cărtărescu, ca spaţiu al rupturii, prin descoperirea diferenţei esenţiale:

Biblioteca devine şi ea un spaţiu al rupturii, de astă dată nu între lumea reală şi cea a cuvintelor ce-şi caută realitatea. Adolescentul descoperă o forţă periculoasă, venind din spaţiul cuvintelor care îmbracă realitatea, căci hainele cuvintelor pot exercita o irezistibilă fascinaţie şi ele pot fi detaşate de referentul lor pentru a conta doar spectacolul lor carnavalesc. Logolatria devine o boală exuvială a adolescenţei, un sindrom difuz al teatralizării existenţei, o altă realitate parazitară ce trebuie dezbrăcată, căci , iată, „cineva îmi ataca simonitatea".

Aşa cum lumea poate fi definită prin senzaţiile ce vin dinspre ea, ca o baie de parfumuri, miresme indefinite, forme şi culori, tot aşa, oamenii pot fi definiţi prin spaţiul cuvintelor, ei devenind materie umană vorbitoare. Lumea devine o aţâţătoare „muzică umană", după ce fusese polifonie senzorială.

Adolescenţa este şi descoperirea teatralizării eului, curgerea lui în altcineva şi descoperirea tulburătoarelor alterităţi, a străinului ce te locuieşte, a monstruosului care ia forma celuilalt, aflat în tine şi totuşi în afara ta. Lumea însăşi reprezintă *Străinul*, pentru că este tot în afara ta, la graniţele fiinţei tale exuviale. Teatralizarea ca sindrom al rătăcirii de eul tău adevărat, specifică adolescenţei, logolatria care ia forme aberante, sunt epiderme ce

[6] Idem, pag. 90

BDD-A2915 © 2012 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:48 UTC)

devin neautentice, ţin de monstruosul care te posedă şi te locuieşte. Vor fi şi acestea lepădate în numele autenticităţii, sunt înstrăinări necesare pe calea către sine:

„ Şi-atunci am ieşit pentru prima dată din exuvia de zgură şi de praf. Am deşirat pielea de cuvinte străine şi solzoase care mă strângea. Corpul meu cel nou încă nu ştie ce-i cu el şi ce vrea."[7]

Tirania cuvintelor, cacofonia lor asurzitoare, defilarea carnavalescă a formelor, duc şi acestea la descoperirea unui divorţ între ele şi lumea realităţii pe care sunt menite s-o reprezinte. Insuficienţa lor generează nevoia de invenţii, de creaţii sonore noi, iar fascinaţia lor dominatoare se exorcizează prin ludism, prin „joc secund":

„ În ce se transformă corpul omului când visează? În *hipnocorp* plutind printre *ceţozauri,* printre *pluriscure*, *noptisale*, printre – nu reverii, ci *teroferii*, *cosmoforii*, *fantasmiasme*, printre *humanofite, plesionure*, împiedicându-se în *haosmoceli* proliferanţi, printre *nervuberanţe* şi *muziscenţe*."[8]

Un alt spaţiu de locuire este scrisul, definit ca o căutare a sinelui şi a autenticităţii sale, o recuperare a lui din haosul realităţilor exuviale. Întâlnirea cu sinele: o groază şi o imensă fericire, spaimă întunecată şi eliberare cathartică. Literatura nu poate fi gândită în afara eului şi a căutării lui, ea există ca valoare primitivă de expresie, dincolo de exuviile „esteticidelor" teoretizante, care nu sunt decât forme ale teatralizării literare.

Toate înţelesurile, afirmă autoarea, preexistă oricărui proces al limbajului, aşa cum toate semnificaţiile lumii le ştim din copilărie sau nu le vom mai şti niciodată după aceea. Orice sens al lumii preexistă maturităţii care nu face altceva decât să traducă aceste sensuri într-un limbaj adaptat înţelegerii mature.

Eul ce se desface din text e o simplă iluzie privită stroboscopic, o realitate fractalică inseminată în textura cuvintelor, mereu în mişcare spre altceva, ruptură continuă şi repetată, curgere spre altceva, ca-n desenele copilăriei: pete de culoare pe un fond umed ce le conservă indeterminarea. Textul trebuie să fie astfel o ieşire din spaţiul vieţii şi al legilor ei şi o cădere liberă în spaţiul jocului, al hazardului, care înseamnă libertate asumată şi înfricoşătoare în acelaşi timp.

Ca la mulţi dintre scriitorii postmodernişti, şi în cazul Simonei Popescu, diseminarea eului auctorial în operă este o formă de a experimenta pluralitatea eurilor posibile, dar şi o modalitate prin care se inaugurează o posibilă estetică a trăirii. Imaginaţia devine o zeitate venerată pentru aceşti scriitori care văd în ea o formă de cunoaştere perfect adecvată realităţii în care trăim. Excesul, ca stare permanentă a fiinţei asigură prelungirea continuă a realului în toate virtualităţile ei provocatoare. Abandonarea reprezentării umanului în succesiune în favoarea unui model al simultaneităţii asigură prezentificarea textuală în care corpul devine spaţiu al identităţii, dar şi al rupturii. Ca la Cărtărescu sau Gheorghe Crăciun, metamorfoza fiinţei nu se defineşte prin valorile temporalităţii, prin cronologie imanentă, ci „exuvial", ca lepădare de sine pentru întâlnirea cu sinele fracturat, în direcţia autenticităţii.

[7] Idem, pag. 262
[8] Idem, pag. 258

BDD-A2915 © 2012 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:48 UTC)

Exuvii de Simona Popescu: o carte în care capriciile senzorialului iau forme literare sofisticate şi narativitatea, minimală de altfel, e completată cu delirul descriptiv şi enumerări aluvionare de o expresivitate mai degrabă lirică. O compoziţie cu o geometrie arcimboldiană care-şi cheamă şi-şi creează cititorul în felul picturii imaginate de Shi Tao, citat pe ultimele pagini ale cărţii: „ Or, eu vorbesc cu mâna şi tu asculţi cu privirea. Nu-i un lucru pe care să-l înţeleagă vulgul. Aşa-i că tu gândeşti la fel?”[9]

Bibliografie

Simona Popescu, *Exuvii*, Editura Polirom, Iaşi, 2007
Ştefan Borbely în *Dicţionar analitic de opere literare româneşti*, coordonator Ion Pop, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj, 2007, pag. 291
Mihai Dragolea, „Din interes pentru viaţă”, în *Vatra,* Târgu-Mureş, nr. 4, 1998
Mircea Bențea, „Despre alchimia ființei”, în *Familia*, Oradea, nr. 5, 1998
Gheorghe Crăciun, prefață la *Exuvii,* ediția a II-a, Editura Paralela 45, 2002

[9] Idem, pag.300

BDD-A2915 © 2012 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:48 UTC)